О. А. Кудрявцева

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Основною метою діяльності вищого навчального закладу є забезпечення умов, необхідних для отримання особою вищої освіти, підготовка фахівців для потреб України. Система освіти є важливим механізмом формування вільної незалежної особистості у сучасному суспільстві. Не випадково в Україні поруч із серйозними соціально-економічними реформами активно йде зміна змісту і структури гуманітарної освіти. Зміст вищої освіти – це обумовлена цілями та потребами суспільства система знань, умінь і навичок, професійних, світоглядних і громадянських якостей, що має бути сформована в процесі навчання у ВНЗ [1; 5].

Перехід освіти від авторитарно-дисциплінарної до особистісно-орієнтованої моделі вимагає переосмислення змісту, критеріїв оцінювання ефективності освітньої діяльності. Основна функція особистісно-орієнтованого змісту освіти – забезпечувати і відображувати становлення системи особистісних освітніх сенсів студента. Пошук і надбання студентом освітніх сенсів припускає: особистісну творчість студента по відношенню до фундаментальних об'єктів навколишнього світу; самосвідомість особистого досвіду, знань і ціннісних відношень студента, виявлених в процесі пізнання фундаментальних об'єктів і загальнокультурних знань про них; виявлення позиції і відповідної діяльності у відношенні до фундаментальних досягнень людства, зв'язаних з цими об'єктами. Зміст особистісно-орієнтованої освіти включає дві частини: інваріантну, яка зовні задається і засвоюється студентами, і варіативну, яка створюється кожним студентом у процесі навчання. Треба допомогти студенту стати активним співучасником педагогічного процесу, забезпечити суб'єкт-суб'єктний характер педагогічних стосунків, створити комунікативне забезпечення навчання шляхом встановлення контакту зі студентами, ведення з ними діалогу.

Все це вимагає особливої моделі навчання, яка максимально враховувала б гуманістичну спрямованість сучасної освіти України. У цьому зв'язку в навчальному процесі велику роль треба відводити виявленню особистісного сенсу учіння та емоційного задоволення від нього. Це створило би сприятливі умови для усвідомлення особистістю вагомості нового знання, активізувало б її самоосвіту й самовиховання. Потрібні такі умови, в яких студенти мали б змогу продемонструвати свою ерудицію, рівень самостійного аналізу, суджень, узагальнень, висновків, їх новизну і оригінальність. Тому, необхідні серйозні зміни в методиці викладання. Велику роль у цьому повинно зіграти впровадження інтерактивних технологій та Інтернету. Прихильники інноваційного підходу в освіті вважають, що основою сучасної освіти повинні стати не стільки

навчальні предмети, скільки способи мислення і діяльності, такі як інноваційні методи рефлексивного характеру. (Н.А. Антипін, Б.С. Гершунський, О.В. Долженко, В.М. Розин та ін.). До таких методів слід віднести інтерактивні методи навчання, які сприятимуть як самоосмисленню і самозмінюванню педагогічної практики, так і саморозвитку, самоусвідомленню своїх можливостей і цінностей студентами вузів.

Розвитку творчого професійного мислення, оволодінню вміннями і навичками постановки інтелектуальних задач і проблем, висловлюванню особистої думки, умінню працювати в команді сприяє широке використання таких інтерактивних методів як лабораторно-бригадний метод навчання. До цього часу проблема лабораторно-бригадного методу досліджена недостатньо: не виявлена досконало його сутність, не вивчені його потенційні можливості, не розроблена методика його реалізації у вузівському процесі навчання. Лабораторно-бригадне навчання виникло в кінці XIX століття на основі прагматичної філософії і педагогіки Дж. Дьюі. Цей метод втілювався у педагогічній теорії і практиці багатьох країн світу. Після першої світової війни у США використовувались різні системи навчання, створені послідовниками: Дальтон-план Е. Паркхерст, Виннетка-план С.Уошборна, метод проектів В.Кил-патрика. У Німеччині розповсюджується Йена-план П.Петерсона. Вагомий внесок у подальший розвиток лабораторно-бригадного навчання внесли вітчизняні педагоги 20-30 років XX століття: студійна система П.П. Блонського, активні методи учбової роботи. З середини 30-х років XX століття інтерес до лабораторно-бригадного навчання знижується. Вступ людства в епоху НТР дав новий імпульс педагогіці прагматизму. У багатьох університетах США існують центри педагогічних досліджень "громадського навчання", створена національна асоціація громадського навчання.

У наш час у США відроджені Дальтон-школи, які використовують основні ідеї Дальтонплана Е. Паркхерст. З початку 90-х років XX століття розробляється його нова модифікація - "Комп'ютерний Дальтон", методика роботи за яким зберігає основні принципи лабораторно-бригадного навчання [2].

Проблема колективних форм навчання у загальноосвітній школі досліджувалась вітчизняними вченими: Т.К. Бунєєвою, В.К. Дьяченко, В.В. Котовим, Х.І. Лийметсом, Т.М. Ніколаєвою, І.Б. Первіним, І.М. Чередовим та ін. [3,4].

Проблема розвитку пізнавальної активності студентів, використання інтерактивних методів навчання була визначальною у дослідженнях Е.Г. Волкової, Е.В. Гоосен, А.А. Горцевського, О.А. Голубкової, Н.В. Кавкаєвої, М.І. Любіциної, С.Г. Медянцевої, І.Л. Наумченко, А.Ф. Тітова та інших сучасних науковців [5].

Проблема формування у студентів знань, умінь, навичок, необхідних добре підготовленому спеціалісту, продовжує лишатися в центрі уваги навчання у вузі. Один з перспективних шляхів рішення даної проблеми - удосконалення методики навчання у вищій школі. З метою подальшого удосконалення сучасної дидактики вищої школи, ми вважаємо доцільним використання лабораторно-бригадного метода навчання в сучасному

педагогічному ВНЗ.

Мета нашого дослідження - виявити різні методи лабораторно-бригадного навчання та довести ефективність їх використання у лекційно-семінарській системі організації навчального процесу у педагогічному університеті. Основними структурними елементами лабораторно-бригадного навчання є:

- вступне заняття,
- самостійна /лабораторна/ робота студентів, поділених на групи/бригади/
- перевірка і оцінка результатів навчання.

Як спосіб організації навчального процесу лабораторно-бригадне навчання відповідає рівневі вищої школи. При викладанні курсів "Загальна педагогіка", "Дошкільна педагогіка", "Історія педагогіки" ми систематично використовували на семінарських заняттях такі методи лабораторно-бригадного навчання, як "мозковий штурм" та метод "635". Експериментальне дослідження було проведено зі студентами, які навчаються на I, II, III курсах факультету дошкільного виховання ПДПУ імені К.Д.Ушинського за спеціальністю "Мова та література /іноземна/", "Дефектологія. Логопедія". В експерименті взяли участь 84 студента. Отримані нами дані дозволяють зробити висновок щодо ефективності використання на семінарських заняттях таких лабораторно-бригадних методів: "мозковий штурм" та метод "635".

Головна задача метода "мозковий штурм" – збір якомога більшого числа ідей у результаті визволення учасників обговорення від інерції мислення та стереотипів, знімання скутості при колективному обговоренні. Даний метод передбачає розподіл студентської групи на бригади по 5 – 6 чоловік. Кожна бригада отримує окреме питання, але припускається і одна проблема для всіх / щоб вирішити, яка бригада упорається з нею краще /."Штурм" триває 10-15 хвилин. Для нього пропонуються питання, що вимагають нетрадиційного, оригінального рішення. Студентів необхідно ознайомити з правилами ведення "мозкового штурму":

- під час "мозкового штурму" нема ані начальників, ані підлеглих - є ведучий та учасники;
- "мозковий штурм" не терпіть шаблонного мислення. Необхідне повне звільнення від стереотипів і традицій;
- повна свобода уяви. Як би фантастична чи неймовірна не була ідея, висунута кимось з учасників, вона повинна бути зустрінута зі схваленням;
- пропонується задавати питання колегам з метою уточнення і розвитку їх ідей. Важливо заохочувати і підтримувати партнерів;
- категорично заборонені взаємні критичні зауваження та проміжні оцінки. На стадії обговорення нічого не відхиляється
- свої думки слід формулювати ретельно та коротко. Чим більше буде висунуто ідей, тим краще;
- треба пам'ятати, що оптимізм і впевненість удесятерять розумову енергію людини.

"Мозковий штурм" складається із наступних етапів:

1. Формулювання навчальної проблеми, обґрунтування завдання для пошуку її рішення. Визначення умов та правил колективної роботи. Формування кількох робочих груп по 5-6 чоловік і експертної групи, яка буде оцінювати і відбирати найкращі ідеї.
2. Розминка. Швидкий пошук

відповідей на питання і завдання тренувального характеру. Мета цього етапу - допомогти студентам визволитися від скутості, ніяковості.

3. "Штурм" поставленої проблеми. Нагадуються правила обговорення, уточнюється поставлене завдання. Генерування ідей починається за сигналом викладача одночасно в усіх групах. Кожен висловлює вголос свої ідеї. Забороняється критикувати запропоновані ідеї, можна тільки доповнювати їх. До кожної групи прикріплюється експерт, задача якого – фіксувати на папері висунуті ідеї.

4. Оцінка та відбір найкращих ідей групою експертів, формулювання найбільш імовірних гіпотез відповіді, зіставлення їх списку.

5. Повідомлення про результати "мозкового штурму". Обговорення підсумків роботи груп, оцінка найкращих ідей, їх публічний захист, визначення кінцевого варіанту відповіді, який повідомляється викладачу.

Якщо відповідь дана невірно, то викладач називає правильне рішення, вказує, які помилки були в ході обговорення.

На семінарі з "Історії педагогіки" на тему "Педагогічна теорія і практика А.С.Макаренка", ми використовували наступні питання: "Який з принципів виховання є визначальним у педагогічній системі А.С.Макаренка?", "Яку форму навчання вихованців використовував А.С.Макаренко у керованих ним закладах?", "У чому сутність еволюційного і вибухового шляхів рішення складних педагогічних ситуацій ?", "Які види покарань припускає А.С.Макаренко ?","У чому сутність принципу "паралельної педагогічної дії?"," Яку класифікацію іграшок пропонує А.С. Макаренко?", "В якій із своїх праць він відмічав великий вплив гри на розвиток дитини дошкільного віку?".

На семінарі з "Загальної педагогіки" на тему "Фактори формування особистості людини", ми використовували наступні запитання: "Що є рушійною силою розвитку?", "Які якості передаються в спадщину від батьків до дітей?", "Від чого, головним чином, залежить розвиток здібностей, інтересів дітей?", "Чи спадкуються задатки?", "Чи спадкуються моральні і соціальні якості?", "Можливо вихованням повністю змінити людину?", "Чи залежить розвиток від активності особистості?".

На семінарі з „Дошкільної педагогіки” на тему „Сюжетно-рольові ігри як основний вид гри дошкільника, їх розвиток і значення”, ми використовували наступні запитання: „Назвіть провідну діяльність дітей першого року життя”, „У якому віці у дітей розвивається сюжетно-відображувальна гра?”, „Назвіть форму перших рольових ігор дітей”, „Основна умова розвитку сюжетно-рольової гри”, „До якого прийому керівництва сюжетно-рольовою грою відноситься "участь у зговорі дітей”?”, "Назвіть рівень становлення взаємовідносин у сюжетно-рольовій грі: двоє-троє дітей можуть грати за одним столом, на килимі, але кожний діє зі своєю ігровою метою, реалізує свій задум. У дитини утворюється розуміння, як треба відноситися до гри іншого : не можна заважати, треба рахуватися з іншим / потіснитися, помінятися іграшкою чи поступитися своєю /”.

Різновидом „мозкового шторму” є метод "635" / 6 учасників створюють 3 ідеї, які поступають до інших учасників, які доповнюють їх новими трьома ідеями, і так – 5 раз /. Усі висунуті ідеї записуються. Тому, у

кожного студента є бланк збору ідей. Основні ідеї / 18 / по черзі поступають до членів групи, кожний з яких доповнює їх ще трьома реченнями. Після проходження через руки всіх учасників бланки містять 109 ідей. З них формується рішення проблеми шляхом відбору і критики. При використанні цього метода, ми переконалися в тому, що ідеї, представлені у письмовому вигляді, відрізняються більшою обґрунтованістю. Метод "635" викликав великий інтерес у студентів заочної форми навчання, багато з яких є керівниками дошкільних навчальних закладів. Ми вважаємо можливим, використовуючи цей метод, спростити форму бланку збору ідей, тим самим скоротивши кількість висунутих ідей. На семінарі з „Загальної педагогіки" на тему „Вікова динаміка розвитку людини в процесі освіти", ми пропонували студентам вирішити таку проблему: "Чим можна пояснити,, що діти, які при вступі до школи вміли добре читати і писати, нерідко у 2 класі вчаться гірше, ніж ті, які прийшли до 1 класу без цих навичок?"

На семінарі з „Дошкільної педагогіки" на тему „Засоби та методи морального виховання дітей дошкільного віку" ми запропонували наступну проблему: „Як запобігти негативізму поведінки дітей? Запропонуйте шляхи виховання цілеспрямованості та наполегливості у дітей"; на семінарі на тему "Гра – провідна діяльність дитини дошкільного віку. Теорія гри", ми запропонували наступну проблему: „Запропонуйте власну класифікацію ігор дітей. Обґрунтуйте її критерії".

Використання методів інтерактивного навчання, а саме, "мозкового штурму" та методу "635", викликало великий Інтерес у студентів факультету дошкільного виховання, сприяло активізації їх пізнавальної діяльності в процесі вивчення педагогічних дисциплін. Ми вважаємо, що робота у цьому напрямку повинна бути продовжена. Використання досвіду роботи лабораторно-бригадного навчання у сучасному педагогічному вузі дозволить урізноманітнювати навчальний процес новими методами, значно підвищити якість знань студентів з педагогічних дисциплін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України "Про вишу освіту"// Освіта. – 2002. – № 12-13. – С. 5-12

2. *Дмитриев Г.Д.* Критический анализ дидактической мысли в США. – М.: Педагогика, 1987. – 104 с.

3. *Лийметс Х.И.* Групповая работа на уроке. – М.: Знание, 1975. – 64 с.

4. *Николаева Т.М.* Сочетание общеклассной, групповой и индивидуальной работы на уроке как одно из средств повышения эффективности учебного процесса: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01. – М., 1972. – 17 с.

5. *Титов А.Ф.* Вузовская лекция как важное средство развития познавательной активности студентов. – Ростов-на/Д., 1974. – С. 32-46.

Подано до редакції 22.01.07

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются такие методы интерактивного обучения студентов как "мозговой штурм" и метод "635", показана эффективность

их использования в учебном процессе педагогического университета.

SUMMARY

The article presents such methods of interactive training of students as "Brain-storming" and "635", demonstrates efficiency of their use in educational process of pedagogical university.